

МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ

Кафедра менеджменту та маркетингу

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор

Дмитро БАБЕНКО

2023 р.

Гарант освітньої програми

Михайло ГИЛЬ

« 03 » « 07 » 2023 р.

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЕКОЛОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Галузь знань	17 Електроніка, автоматизація та електронні комунікації
Спеціальність	175 Інформаційно-вимірювальні технології
Освітньо-професійна програма	Освітньо-професійна програма підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 175 Інформаційно-вимірювальні технології галузі знань 17 Електроніка, автоматизація та електронні комунікації
Освітній ступінь	Магістр
Семестр	1-й
Форма здобуття освіти	денна
Викладач	Сухорукова Анна Леонідівна, к. н. з держ. упр., ст. викладач кафедри менеджменту та маркетингу, suhorukova@mnaeu.edu.ua

Розглянуто на засіданні кафедри менеджменту та маркетингу.

Протокол № 13 від «25» травня 2023 року

завідувач кафедри

Анастасія ПОЛТОРАК

Схвалено науково-методичною комісією факультету менеджменту

Протокол № 11 від «14» червня 2023 року

Голова науково-методичної комісії

Ганна ТАБАЦКОВА

Схвалено на засіданні вченої ради факультету ТМНПТСБ

Протокол № 11 від «27» червня 2023 року

Голова вченої ради

Михайло ГИЛЬ

Миколаїв

2023

1

1.Призначення навчальної дисципліни	Дисципліна «Екологічний менеджмент» є вибірковою компонентою освітньої програми, дисципліною підготовки магістрів за спеціальністю 175 Інформаційно-вимірювальні технології, які здатні розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, які характеризуються комплексністю і невизначеністю умов, у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів соціальних та поведінкових наук. Дисципліна «Екологічний менеджмент» розкриває необхідність, переваги та методи екологізації управління підприємствами, дає поглиблене розуміння сучасних системних теоретико-методологічних уявлень про екологічне управління та екологічний менеджмент, формує у студентів систему знань і практичних навичок щодо застосування принципів, методів та інструментів менеджменту в сфері охорони довкілля.
2.Мета навчальної дисципліни	<i>Мета дисципліни:</i> формування у студентів знань стосовно сучасних моделей екологічного менеджменту та аудиту, підготовка студентів до практичного застосування отриманих знань для державних установ та підприємств регіонального та локального рівнів. <i>Завдання дисципліни:</i> дисципліна допоможе майбутнім фахівцям, студентам усіх спеціальностей, сприяти здійсненню та/або здійснювати екологічно безпечну діяльність підприємств (установ, організацій), забезпечувати екологізацію виробництва, управління та освіти з метою захисту довкілля та реалізації принципів збалансованого розвитку. Основні завдання курсу спрямовані на: вивчення концепції, цілей, функцій екологічного управління; формування цілісного уявлення про біосферу, її склад, функціонування, причини деградації, перспективи виходу з кризи, взаємозалежність економіки і екології; визначення основних термінів, понять, законів функціонування екології, форм життя та типів екосистем, основні напрями сучасних екологічних досліджень; оцінку сучасного екологічного стану України та її основних регіонів і галузей, визначення причин виникнення еколого-економічної кризи, шляхів виходу з неї; ознайомлення з природоохоронним законодавством України, міжнародними конвенціями та угодами; розкриття наукових основ народногосподарських проблем (раціонального використання природних ресурсів, захист довкілля від забруднення, збереження еталонів природи), формування знань про позитивні етноекологічні особливості господарювання, основні поняття сталого розвитку;

	виховання почуття відповідальності за стан довкілля, усвідомлення людини як частки природи, свідомості щодо необхідності дотримання природоохоронного законодавства; здобуття відповідного обсягу теоретичних знань з екології, орієнтованих на майбутню галузеву діяльність; розвиток необхідного обсягу практичних екологічних знань у галузі охорони довкілля та раціонального природокористування, уміння самостійно аналізувати і моделювати екологічні ситуації з орієнтацією на управління ними; розвиток усвідомлення реальності екологічної кризи і шляхів її запобігання; визначення розміру плати за забруднення навколишнього середовища; визначення шляхів і методів оптимізації взаємовідносин з природою, підвищення ефективності природокористування та охорони довкілля України; засвоєння основ екологічного менеджменту, аудиту і маркетингу, гармонійного розвитку суспільства; аналіз особливостей функціонування екологічних служб підприємства. <i>Предмет дисципліни:</i> системи екологічного менеджменту (СЕМ), стандарти екологічного аудиту, та сучасні інструменти їх розробки та впровадження на регіональному та локальному рівнях.

3. Компетентності	Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і проблеми у галузі метрології та інформаційно-виміральної техніки, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог. Загальні компетентності: K06. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми. K07. Здатність приймати обґрунтовані рішення. K09. Здатність розробляти та управляти проектами Спеціальні (фахові) компетентності: K15. Здатність розв'язувати складні професійні завдання і проблеми на основі розуміння технічних аспектів забезпечення контролю якості продукції. K20. Здатність враховувати комерційний та економічний контексти в метрологічній діяльності. K21. Здатність враховувати вимоги до метрологічної діяльності в сфері технічного регулювання, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку. K22. Здатність керувати проектами та Start-Up-ами і оцінювати їх результати	
4. Програмні результати навчальної дисципліни	ПР03. Розуміти міждисциплінарні зв'язки та контексти спеціальності. ПР10. Аналізувати та оцінювати вплив інформаційно-виміральної техніки та метрологічної діяльності на навколишнє середовище та безпеку життєдіяльності людини.	
5.Опис навчальної дисципліни	Всього годин/кредитів за навчальним планом, з них: – лекції – практичні заняття – самостійна робота	90 годин/ 3,0 кредити 22 годин/ 0,73 кредит 42 годин/ 1,4 кредит 26 години/ 0,87 кредит

Календарний план*

Змістовий модуль		Теми		Обсяги годин				
№	назва	№	назва	ЛЗ	ПР	СР	К	Разом
1	Теоретичні основи та забезпечення екологічного менеджменту	1	Концептуальні засади та структура системи екологічного управління.	1	2	2	—	5
		2	Корпоративний екологічний менеджмент в системі екологічного управління.	1	2	2	-	5
		3	Принципи, форми та методи екологічного менеджменту.	1	2	2	—	5
		4	Нормативно-правове та інформаційне забезпечення екологічного менеджменту.	1	2	2		5
		5	Стратегічний екологічний менеджмент.	2	2	1		5
		6	Реалізація екологічної стратегії. Розробка, впровадження і розвиток системи екологічного менеджменту на підприємстві.	1	4	1		6
		7	Планування - основа екологічного менеджменту.	1	4	2		7
		8	Технічні, технологічні і проектні рішення як фактор підвищення екологічної безпеки.	1	4	1		6
		9	Організація управління природокористування.	1	2	1		4
Всього за змістовий модуль				10	24	14	—	48
2	Практичні напрями та інструменти впровадження системи екологічного менеджменту	10	Екологічна експертиза, екологічний облік та екологічний аудит як інструменти екологічного менеджменту.	2	4	2	—	8
		11	Екологічний маркетинг: розробка і реалізація «зеленої» продукції.	2	4	2	-	8
		12	Демонстрація відповідності.	2	4	2	-	8
		13	Індикатори екологічних результатів діяльності підприємства.	2	2	2	—	6
		14	Забезпечення прибутковості бізнесу в умовах екологізації економіки та посилення жорсткості екологічних стандартів.	2	2	2	-	6
		15	Особливості екологічного менеджменту у розвинених країнах світу.	2	2	2	—	6
Всього за змістовий модуль				12	18	12	0	42
Всього годин по навчальній дисципліні				22	42	26	0	90

*Примітка. Проведення видів занять здійснюється відповідно до графіку освітнього процесу

6. Порядок та критерії оцінювання	Оцінювання здобувачів вищої освіти здійснюється відповідно до Положення про організацію освітнього процесу у Миколаївському національному аграрному університеті, Положення про порядок оцінювання здобувачів вищої освіти у Миколаївському національному аграрному університеті. Оцінювання результатів навчання здійснюється за відповідними формами організації освітнього процесу, а саме: поточний та підсумковий контроль знань здобувачів вищої освіти. Порядок зарахування пропущених занять, зокрема: у формі усного опитування (при пропущенні лекції) та виконання індивідуального завдання (при пропущенні практичного завдання). Рейтингова оцінка знань. Відрізняється від традиційної більш широким інтервалом балів, які диференційовані відповідно до складності матеріалу, що контролюється його об'ємом, рівнем самостійності освоєння тощо. Форма підсумкового контролю – залік. За всі види робіт впродовж семестру (тести, опитування, самостійну роботу, реферати, контрольні роботи тощо) здобувач вищої освіти може отримати від 60 до 100 балів. Оцінювання виконується за бальною методикою ECTS. Зарахування пропущених занять здійснюється після їх відпрацювання з НПП за розкладом консультацій.

Поточний і підсумковий контроль знань здобувачів вищої освіти

№ змістового модулю	Форма контролю	Кількість заходів	Оцінка		Сума	
			min	max	min	max
1	Аудиторна робота:					
	– опитування на заняттях;	2	1	3	2	6
	– виконання практичних завдань;	5	1	2	5	10
	Самостійна робота:					
	– опрацювання окремих питань тем;	3	1	1	3	3
	– тестування в moodle;	1	8	15	8	15
	– підготовка презентацій;	1	10	13	10	13
	Разом:				28	47
2	Аудиторна робота:					
	– опитування на заняттях;	1	1	3	1	3
	– виконання практичних завдань;	7	1	2	7	14
	– контрольна робота;	1	3	5	3	5
	Самостійна робота:					
	– опрацювання окремих питань тем;	1	1	1	1	1
	– тестування в moodle;	1	3	6	3	6
	– підготовка презентацій;	1	10	11	10	11
	– підготовка тез доповіді на конференцію;				2	5
	– підготовка наукової статті;				5	8
	Разом:				32	53
Поточний контроль знань					60	100

Неформальна освіта (тренінги, майстер-класи, семінари, майстерні, дистанційні курси, вебінари) доповнює формальні освітні заходи, допомагає швидко і вчасно отримати необхідні знання відповідно до потреб тут і зараз. Здобувач має право самостійно обирати напрям і вид неформальних освітніх заходів, які оцінюються в залежності від специфіки неформального заходу, обсягу годин та кредитів ECTS. Оцінка цих результатів відбувається за наявності документального підтвердження (сертифікат, свідоцтво тощо). Перезарахування дисципліни або окремих тем відбувається за бажання здобувача на підставі нормативної внутрішньої документації та Положень МНАУ.

Підсумковий контроль знань здійснюється шляхом складання заліку.

Загальна шкала оцінювання ECTS за результатами курсу

Сума балів за всі види освітньої діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	зараховано
82-89	B	
75-81	C	
64-74	D	
60-63	E	
35-59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

*Оцінки FX та F у залікову книжку здобувача вищої освіти не виставляється відповідно до Положення про організацію освітнього процесу у МНАУ

7. Політика курсу

Політика курсу визначається системою вимог, які пред'являються до здобувача вищої освіти при вивченні дисципліни та ґрунтується на засадах академічної доброчесності. Дотримуватися етики поведінки, яка прописана у Кодексі академічної доброчесності у Миколаївському національному аграрному університеті. Пропущені заняття відпрацьовувати відповідно затвердженого графіку консультацій. Академічна недоброчесність є несумісною з принципами викладання курсу. Основні принципи проведення занять:

- відкритість до нових та неординарних ідей, толерантність, доброзичлива партнерська атмосфера взаєморозуміння та творчого розвитку;
- усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані у встановлений термін;
- різні моделі роботи на заняттях, у тому числі робота над вирішенням завдань дає можливість здобувачам вищої освіти якнайширше розкрити свій власний потенціал, навчитись довіряти своїм партнерам, розвинути навички інтелектуальної

	роботи в команді; - курс передбачає інтенсивне використання мобільних технологій навчання, що дає можливість здобувачам вищої освіти та викладачеві спілкуватись один з одним у будь-який зручний для них час, а для здобувачів вищої освіти, які відсутні на заняттях, отримати необхідну навчальну інформацію та представити виконані завдання; - протягом усього курсу активно розвиваються автономні навички здобувачів вищої освіти, які можуть підготувати додаткову інформацію за темою, що не увійшла до переліку тем практичних занять змістових модулів та виступити з презентацією чи інформуванням додатково.
8. Інформаційні джерела	1. Агаркова Н. В., Качинський А. Б., Степаненко А. В. Регіональний вимір екологічної безпеки України з урахуванням загроз виникнення техногенних і природних катастроф. К.: НІСД, 2019. 76 с. 2. Адаменко О., Міщенко Л. Екологічний аудит територій. Івано-Франківськ: Факел, 2022. 341 с. 52 3. Балацький О., Лук'янихін В., Лук'янихіна О. Екологічний менеджмент: проблеми та перспективи становлення та розвитку. Економіка України. 2020. № 5. С. 68–73. 4. Бутко М. Екологія і економіка: регіональний аспект. Регіон. економіка. 2019. № 2. С. 162–168. 5. Воронкова О. М. Трансформація системи оподаткування в Україні. Фінанси України. 2020. № 1. С. 118–123. 6. Генсірук С. А., Нижник М. С., Міщенко В. О. Еколого-економічні аспекти природокористування. К.: Наук. думка, 2021. 175 с. 7. Екологічне право України / за ред. В. К. Попова, А. П. Гетьмана. Х., 2021. 480 с. 8. Екологічний аудит: Посіб. для спеціалістів з екол. менеджменту і екол. аудиту / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, В. М. Навроцький та ін.; Фонд відродження Дніпра. К., 2019. 219 с. 9. Екологічний менеджмент: Зб. наук. пр. / За ред. В. А. Гайченка. К.: МАУП, 2016. 266 с. 10. Екологічний менеджмент: Навч. посіб. / За ред. В. Ф. Семенова, О. Л. Михайлюк. К.: Знання, 2016. 366 с. 11. Екологія і закон: екологічне законодавство України: У 2 кн. / За ред. В. І. Андрейцева / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. К.: Юринком Інтер, 2020. 374 с. 12. Економічне регулювання охорони природи / П. І. Лапечук, А. В. Чупіс, О. Л. Кашенко. К.: Урожай, 2019. 160 с.

	13. Злобін Ю. А. Основи екології. К.: Лібра, 2018. 248 с. 14. Качинський А. Б. Екологічна безпека України: системний аналіз перспектив покращення. К.: НІСД, 2021. 312 с. 15. Кобецька Н. Р. Екологічне право України: Навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2021. 352 с. 16. Кожушко Л.Ф., Скрипчук П.М. Екологічний менеджмент: Навчальний посібник. Рівне: РДТУ, 2021. 343 с. 17. Корсак К. В., Плахотнік О. В. Основи екології: Навч. Посіб. К.: МАУП, 2018. 296 с. 18. Лозанський В.Р. Екологічне управління в розвинутих країнах світу в порівнянні з Україною / УкрНДІЕП, Харків, 2020. 68с. 19. Лук'янихін В. О. Екологічний менеджмент у системі управління збалансованим розвитком: Монографія. Суми: ВТД "Університет. кн.", 2022. 314 с. 20. Лук'янихін В. О. Екологічний менеджмент у системі управління збалансованим розвитком: Монографія. Суми: ВТД "Університет. кн.", 2022. 314 с. 21. Моніторинг якості води / О. І. Троянський. Житомир: Волинь, 2020. 192 с. 22. Шевчук В. Я. Екологічний аудит. К.: Вища шк., 2020. 343 с. 23. Шевчук В.Я. Екологічний аудит: Навколишнє природне середовище. Екоменеджмент. Екостандарти. Підприємство. Стратегія. Екологічна безпека. Конкурентноспроможність. Екопідприємство: Підручник для студентів екологічних спеціальностей. К.: Вища школа, 2020. 344 с.
9. Інтеграція здобувачів вищої освіти з особливими освітніми потребами	В університеті вхід облаштовано пандусом. Є кнопка виклику чергового. Є відповідальні особи, які організовують освітній процес (декан, заступники декана, куратор). Можливість дистанційного (або очно-дистанційного) навчання через: - систему Moodle – лекційний матеріал, практичні завдання, напрями наукових досліджень, завдання на самостійне опрацювання; - платформи онлайн-занять JitsiMeet та Zoom – для проведення індивідуальних практичних занять, консультацій тощо; - електронний репозитарій МНАУ – для використання інформаційних матеріалів; - аудіо- та відеоповідомлення з матеріалами, поясненнями особливостей завдань та напрямками їх виконання тощо; - спілкування через електронну пошту

	(suhorukova@mnaeu.edu.ua) та телефонний зв'язок; - залучення до освітньо-наукових заходів в онлайн-режимі; - індивідуальний підхід до викладення матеріалу навчальної дисципліни; - можливість залучення до освітнього процесу куратора академічної групи та людини, яка знаходиться поряд зі здобувачем вищої освіти з особливими освітніми потребами (батьки, сестра, брат та інших).
10. Доступ до матеріалів навчання	Робоча програма дисципліни, її силабус та навчально-методичний комплекс дисципліни з необхідним його наповненням розташовано на офіційних ресурсах Миколаївського національного аграрного університету: https://moodle.mnaeu.edu.ua/course/view.php?id=273

Силабус навчальної дисципліни розроблено:

Ст. викладач кафедри
менеджменту та маркетингу

Анна СУХОПУКОВА